

KOSOVA'NIN MİTROVIÇA KENTİNDEKİ SON GELİŞMELER NEYE İŞARET EDİYOR?

NOAR JASHARI

Referans için: Jashari Noar. "Kosova'nın Mitroviça kentindeki son gelişmeler neye işaret ediyor?". İNSAMER Analiz. 08.08.2022.

 Analiz

Kosova'da ağırlıklı olarak Sırp nüfusun bulunduğu kuzey bölgelerindeki son gelişmeler, 1999 yılında, Kosova Savaşı sırasında Mitroviça'da yaşanan sorunla yakından bağlantılıdır. Şu günlerde Kosova hükümetinin yürürlüğe koymak istediği ülkeye giriş yapmak isteyen Sırbistan plakalı araçlara yönelik geçici plaka ve geçiş belgesi uygulamasını kabul etmek istemeyen Sırp'lar, Mitroviça'da protesto için toplanmış, olaylar sırasında bölgeden yoğun siren ve silah sesleri yükselmiştir. Bu gelişmeler üzerine Kosova'da yaşanan bu olay ve muhtemel sebepleri

hem Türkiye'de hem de uluslararası medyada yoğun bir şekilde tartışılmıştır.

Meseleyi doğru bir şekilde kavrayabilmek için Mitroviça'nın daha Osmanlı döneminden günümüze kadar oynadığı ekonomik ve jeopolitik rolü anlamak ve konuyu tarihsel bir perspektifle ele almak yerinde olacaktır. Bu süreçte ayrıca, Rusya'nın Ukrayna işgali de Kosova'da gerilimi tırmandıran faktörlerden biri olmuştur. Bölgedeki durumu doğru analiz etmek için meseleyi bütün bu tarihî ve güncel nedenlerle birlikte detaylıca incelemek isabetli olacaktır.

Osmanlı'dan Yugoslavya'ya: Sınır Hattında İstikrarsızlık Bölgesi

Mitroviça, Kosova'nın kuzeyinde yer alan ve özellikle başta altın olmak üzere yer altı zenginlikleriyle meşhur bir kenttir. Tarihî süreçte Osmanlı Devleti de Mitroviça'ya ayrı bir önem vermiş ve Kosova vilayetinin savunmasında kent kilit rol oynamıştır. Özellikle II. Abdülhamid döneminde yaşanan bir hadise, Osmanlı ile Sırbistan ve onun hamisi Rusya arasındaki tarihsel çatışma zeminini anlamak için son derece kritik. 1903 yılında Rus İmparatorluğu'nun Kosova'daki Mitroviça Konsülü Grigori Şerbina bir Arnavut tarafından öldürülmüş, bu olay üzerine Sırlar Osmanlı'dan bağımsızlıklarını ilan etmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce yer altı zenginliklerini araştırmak için bölgeye gelen İngilizler tarafından keşfedilen altın rezervleri bölgede ciddi bir zenginleşme sağlamış, öyle ki buradan çıkartılan altın, Yugoslavya Devleti'nin en önemli gelir kaynaklarından biri hâline gelmiştir. Bölgedeki altını çıkartan Trepça adlı şirket de Yugoslavya sanayinin önemli bir parçası olmuştur. O yıllarda "Trepça radi, Yugoslavia se zgradi." (Trepça çalışıyor, Yugoslavya inşa ediliyor.) sözü Sırlar arasında âdeta deyimleşmiştir.

Bu ekonomik ve stratejik öneminden ötürü Mitroviça, hem Kosova'nın hem de Sırbistan'ın vaz geçmek istemediği bir bölgedir. Ayrıca Kosova'da başkent Priştine dâhil ülkenin büyük bölümüne su sağlayan

Ujman Nehri de Mitroviça'dan geçmektedir. Kosova Devleti nehrin mülkiyetinin Yugoslavya döneminden itibaren Kosova'ya ait olduğunu savunurken Sırbistan, hem nehrin kaynağına ev sahipliği yaptığı için hem de nehrin aktığı bölgede Sırp etnisite yaşadığı için nehrin mülkiyetinin kendisine ait olduğunu iddia etmektedir.

Kosova-Sırbistan sınırında yer alan Mitroviça kenti, bu stratejik ve ekonomik önemine binaen Kosova Savaşı sırasında çok şiddetli çatışmalara sahne olmuştur. Sırbistan, savaştan sonra da istihbaratı sayesinde bölgede büyük bir otorite boşluğu oluşturmuş ve Kosova polisi ve askeri bölgeye giremez hâle gelmiştir. Hâlihazırda fiilî olarak Belgrad tarafından desteklenen yerel Sırp çeteleri ve mafya tarafından kontrol edilen bölge, vergi dâhil her türlü kaçakçılığın ve uluslararası mahkemeler tarafından aranan suçluların sığındığı bir yer olmuştur. Uluslararası uyuşturucu baronlarının, silah tacirlerinin üssü hâline gelen Mitroviça, aynı zamanda önemli kara para aklama merkezlerinden biridir.

Böylesine kaotik bir ortamın hâkim olduğu kentte Kosova Devleti kontrolü sağlamakta zorlanırken çeşitli uluslararası güçler kendi ajandalarına göre diledikleri gibi hareket edebilmektedir. Bu durumun en son örneklerinden biri de bu çete ve mafyalarla ilişki kurarak onları yönlendirmeyi amaçlayan Rusya'nın faaliyetleridir. Bölgede etkin olan Moskova yönetimi, Belgrad yönetiminin

de desteğiyle buranın denetimsiz ve düşük yoğunluklu bir çatışma bölgesi olarak kalmasını istemektedir. Böylece hem Kosova Devleti'nin egemenliğini ve otoritesini baltalamayı hem de Avrupa'nın göbeğinde istikrarsız bir "kara delik" oluşturmayı amaçlamaktadır.

Kosova Devleti'nin Entegrasyon ve Mütakabiliyet Çabaları

Haklı tarihsel ve uluslararası adalet normlarına dayanarak 2008 yılında bağımsızlığını ilan eden Kosova Cumhuriyeti, ilk günden itibaren Sırların yoğun olduğu kuzey bölgelerinde Sırbistan'ın müdahaleleriyle karşı karşıya kalmıştır. Belgrad yönetimi, bölgede özellikle başta okullar, üniversiteler ve çeşitli istihbari birimleri aracılığıyla etkin olmaya çalışmaktadır.

Sırbistan'ın bu girişimlerine karşın Kosova yönetimi de bölgede yaşayan Sırların entegrasyonu için çeşitli adımlar atmış; özellikle idari ve ekonomik teşviklerle Sırbistan'ın müdahalelerini etkisizleştirmeye çalışmıştır. Bu entegrasyon çabaları bağlamında ülkenin kuzeyinde yaşayan Sırlara su ve elektrik hizmetleri ücretsiz vermeye başlanmış ve Sırlar bazı vergilerden muaf tutulmuştur.

Kosova yönetimi Mitroviça ve kuzey bölgeler konusunu bir sorun olarak kabul etmekte ve meselenin çözümü için Sırbistan'la müzakere masasına oturmaktadır. Avrupa Birliği'nin arabuluculuğunda

Brüksel'de 10 yıldan uzun süredir devam eden müzakerelerde bazı ilerlemeler kaydedilse de masada sağlanan anlaşmalar sahada uygulanamamaktadır. Mesela son hadiselerin de yaşanmasına neden olan Sırbistan plakalı araçlara yönelik geçici plaka ve geçiş belgesi uygulaması konusunda Brüksel'de Sırp tarafıyla mutabakat sağlanmasına rağmen bu karar 2013 yılından bu yana hayata geçirilememiştir. Sırbistan'ın teşvikiyle bölgede yerleşik olan Sırların araç plakalarını değiştirmemesi ve Kosova devlet otoritesini ısrarla tanımaması, son kertede Kosova hükümetinin mütakabiliyet prensibi uygulamasına neden olmuştur.

Bu çerçevede Kosova Başbakanı Albin Kurti, 1 Ağustos 2022 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere Kosova'ya giren Sırp vatandaşlarına Sırbistan'ın Kosova vatandaşlarına uyguladığı işlemlerin uygulanmasını öngören kararnameyi imzalamıştır. Bu kararnamenin uygulamaya konulmasından sonra Sırbistan'ın Kosova'nın kuzey bölgelerinde eskisi gibi rahat hareket edemeyeceği ve istihbari faaliyetlerini şeklen de olsa sınırlandırmak zorunda kalacağı değerlendirilmeleri yapılmaktadır. Dolayısıyla kararnamenin imzalanması, bölgede yaşanan son olayların fitilini ateşlemiştir.

Kararnamenin yayınlanmasından sonra en üst düzeyde alarma geçen Sırbistan, Ulusal Güvenlik Kurulu'nu toplantıya çağırarak savaş uçaklarını

ve tanklarını Kosova sınırlarına doğru yığmaya başlamış ve kararnamenin uygulamaya geçilmesi durumunda savaş dâhil her türlü tepkiyi göstermeye hazır olduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Bölgede gerilimin tırmanması ve Sırbistan'ın hazırlıklarına karşı, Türkiye'nin de bir parçası olduğu NATO'nun Kosova Barışı Koruma Gücü (KFOR) bir açıklama yaparak Kosova'da güvenliği ve barışı korumaya devam edeceğini bildirmiştir. Ardından KFOR misyonu kapsamında bulunan Amerikan ve İtalyan askerleri Sırbistan sınırında konuşlandırılarak Sırbistan'a Kosova'ya doğrudan bir askerî girişimde bulunması hâlinde, bunun NATO'ya savaş açmak anlamına geleceği açıkça ifade edilmiştir. Şu an için Sırbilerin böyle bir müdahalede bulunma ihtimali pek mümkün gözükmemesine de Rusya'nın Sırp ordusu ve yerel Sırbler üzerindeki etkisi dikkate alındığında bölgede küçük bir provokasyonun dahi geri dönülemez büyük çatışmalara neden olabileceği açıktır.

ABD'nin Kosova Büyükelçisi Jeff Hovenier'in talebi ve telkinleriyle Kosova Başbakanı Albin Kurti'nin Kosova'ya girmek isteyen Sırbistan plakalı araçlara yönelik geçici plaka ve geçiş belgesi uygulanmasını öngören düzenlemeyi bir ay erteleyen kararı imzalamasıyla Sırbler kurdukları barikatları kaldırmış ve bölgede tansiyon şimdilik düşmüş olsa da tarafların pozisyonları ve bölgenin gerekçeleri devam etmektedir.

Kosova yönetimi, Mitroviça bölgesinin ülkeye tam entegrasyonunu sağlamaya çalışırken, Sırbistan ve Rusya bölgede istikrarsızlığa yatırım yapmayı sürdürmektedir. Özellikle Sırbistan bu bölge üzerinden Kosova'nın bağımsızlığını, egemenliğini ve gelişmesini manipüle ederek Kosova'yı Bosnalılaştırmak istemektedir.

Ukrayna Savaşı'nın Kosova'ya Etkisi

Rusya'nın Ukrayna işgali, bölgesel ve küresel dengeleri derinden sarsmış, savaşın yol açtığı domino etkisi ilk günden itibaren bölgede hissedilmeye başlamıştır. Küresel enerji tedarikinde yaşanan zorluklar ve Ukrayna buğdayının ihraç edilememesi nedeniyle başta Ortadoğu ve Afrika olmak üzere dünyanın birçok yerinde açlık krizi riski gündeme gelmiştir. Rusya'nın Ukrayna işgalinin küresel jeopolitik düzende de büyük kırılmalara neden olacağı ve başta Balkanlar olmak üzere dünyanın pek çok yerinde vekil savaşlarının yaşanabileceği değerlendirilmeleri yapılmaktadır. Nitekim Bosna-Hersek ve Kosova'daki gelişmeler söz konusu tahminleri doğrular niteliktedir.

Rusya'nın Ukrayna'da planladığından çok daha yavaş ilerlemesi ve Batı dünyasının kendi içinde konsolide olarak Ukrayna'ya verdiği destek, Rusya açısından hem zaman hem de maliyet anlamında ciddi kayıplara yol açarak büyük bir dezavantaj oluşturmuştur. Bu bağlamda Moskova, Batı ile yarışında geride kalmamak için dünyada çatışma potansiyeli

yüksek bölgelerde istikrasızlığa yatırım yaparak çatışma sarmalını Batı dünyasına taşıma stratejisi izlemektedir.

Türkiye’de Rusya Kaynaklı Dezenformasyon Kosova’daki Gerçekleri Perdeliyor

Basit idari bir yasanın uygulamaya konulması kararı akabinde bölgenin yerlisi olan Sırppların barikatlar kurarak yolları kapatması üzerine güvenlik güçleri ve Sırpplar arasında yaşanan gerilim Türk kamuoyuna abartılarak yansıtılmış

ve Kosova polisi ile yerel Sırp halk arasında büyük çatışmaların yaşandığı, hatta ölenler olduğu yönünde bir dezenformasyon yapılmıştır. Türkiye’de özellikle sosyal medya ve bazı ulusal kanallarda, tam da Rusya’nın istediği gibi, Avrupa’da savaşın yayıldığı izlenimi verilmeye çalışılmıştır. Mitroviça’da yaşanan son olayın tarihsel ve güncel sorunlar göz ardı edilerek tartışılmasına neden olan bu tür yayınlar, bölgedeki Rus etkisinin ne kadar güçlü olduğunu göstermesi bakımından dikkate değerdir.